

MASARYKOVA UNIVERZITA

Politická geografie

Stát a jeho geografické aspekty

Mezinárodní právní řád

- ❖ Soubor právních norem, které regulují vztahy mezi státy, jejich vztahy k mezinárodním organizacím a dalším subjektům mezinárodního práva, vzájemné vztahy mezinárodních organizací a některé vztahy jednotlivců ke státu.
- ❖ Za formální subjekty se považují ty jednotky, které mají v mezinárodním právu způsobilost k právům a povinnostem.
- ❖ Původní (klíčové jsou **státy** – suverénní x omezené x závislé).
- ❖ Odvozené (**mezinárodní organizace**).

Mezinárodní právo

- Mezinárodní právo soukromé.
X
- Mezinárodní právo veřejné.
- <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/>
- Např. mezinárodní mořské, obchodní, humanitární právo, právo v oblasti životního prostředí atd.

Další subjekty

- Povstalci proti vládní moci (pokud jim státy přiznaly statut válčící strany – teroristické organizace).
- Národně osvobozenecká hnutí (v závislých a koloniálních územích).
- Mezinárodní výbor Červeného kříže.
- Jednotlivci.
- Mezinárodní města, Řád maltézských rytířů, Svatý stolec apod.
- Subjektem nejsou: ...nadmárodní korporace, lodě plující v cizích vodách (ačkoliv mají značný faktický vliv).

Stát I

- ❏ Slovo ***stát*** má základ v latinském status (stav, ústava, řád).
- ❏ V dnešním smyslu se začalo slovo status používat v období italských městských států.
- ❏ Do odborné terminologie ji zavedl Machiavelli v díle Vladař (1513, vydáno 1532).

Definice státu

Stát je institucionalizovaná forma společenského života na určitém území, která působí na společenské vztahy prostřednictvím všeobecně závazných pravidel chování, za kterými stojí jeho mocenská autorita.

Stát II

- ❏ ***Panovník má budít zdání, že je vlídný, věrný, lidský, upřímný a zbožný, a má takový být. Ale pro případ, že je nutné takovým nebýt, má mít povahu dost pružnou, aby se mohl a dovedl změnit v pravý opak.***
- ❏ *Vladař má proto úzkostlivě dbát, aby nikdy nepronесl nic, co by se plně neshodovalo s uvedenými pěti vlastnostmi. Kdo ho vidí a slyší, musí mít dojem, že je zosobněná laskavost, věrnost, upřímnost, lidskost a zbožnost...*
- ❏ *Při posuzování lidské činnosti, zejména skutků vladařových, proti nimž není odvolání, se hledí na výsledek.*
- ❏ ***Panovník se musí starat, aby zvítězil a podržel si moc. Prostředky, jimiž to dokázal, shledají lidé vždy čestnými a každý je bude chválit.***
- ❏ *Lid dá vždy jen na zdání a na výsledek věci, a na světě není než lid.*

Definice státu

Stát je lidské společenství, které si na určitém území nárokuje pro sebe monopol legitimního násilí. Pokud by neexistovalo násilí jako prostředek vynucování státního zájmu, tak by stát zanikl a místo něj by nastoupila anarchie.

Max Weber

Historie vzniku států

- ⇒ Existuje několik základních teorií, jak stát vznikl:
  - ⇒ nábožensko-teleologická
  - ⇒ teorie moci
  - ⇒ právní teorie
    - ⇒ teorie patriarchální
    - ⇒ teorie patrimonální
    - ⇒ teorie smluvní
    - ⇒ teorie právního státu
  - ⇒ teorie etická
  - ⇒ teorie psychologická

Nejstarší státy světa

- První státy vznikaly již v dávné historii v oblasti údolí Nilu, Palestiny, Mezopotámie a povodí Indu.
- Čína (vznik 1523 p.n.l.)
- Etiopie (1000 p.n.l.)
- Japonsko (660 p.n.l.)
- Francie (843)
- Švédsko (836)
- San Marino (855)
- Velká Británie (1066, dobytí Británie Normany)
- Portugalsko (1140)
- Za první moderní stát (v dnešním smyslu slova) lze považovat Spojené státy americké, které byly založeny v roce 1776.

Každý stát musí mít:

1. Přesně vymezené území (státní území).
2. Trvale bydlící obyvatelstvo.
3. Přítomnost a funkčnost vlády (resp. systému moci, který zabezpečuje výkon potřebných funkcí).
4. Organizovaná (společná) ekonomika.
5. Společný komunikační systém.

- ☛ ***Konvence o právech a povinnostech států***
z Montevidea (1933)
- ☛ Montevideo je oblastní Americká konvence, ale principy obsažené v tomto článku byly obecně uznány v mezinárodním právu.

Rozvoj států

Pro rozvoj států bylo důležité splnění následujících podmínek:

- Přejít od samozásobitelství ke směnnému obchodu.
- Vznik a vývoj jádrových oblastí (koncentrace osídlení).
- Vznik a rozvoj měst.
- Vznik a rozvoj základní komunikační sítě.
- Koncentrace kapitálu.
- Rozvoj individuálního vědomí a skupinových zájmů.
- Spojení etnického vědomí a politické aktivity (odpovědnosti), případně sociální stratifikace společnosti.

Státní území

- ☒ ...je prostor (nikoliv plocha!) ve kterém stát uplatňuje svoji suverenitu

Zahrnuje:

- Pevninské území státu
- Vnitřní vodní plochy (řeky, jezera)
- Část moře (pobřežní moře, vnitřní mořské plochy)
- Geologický podklad
- Vzdušný prostor nad pevninskou částí a nad pobřežním mořem
- Zvláštní případy (území velvyslanectví apod.)

Geologický podklad

- ☞ až do středu Země
- ☞ ...v praxi omezeno technickými možnostmi kontrolovat „narušení suverenity“ – tj. dosažitelnou hloubkou vrtů nebo dolů

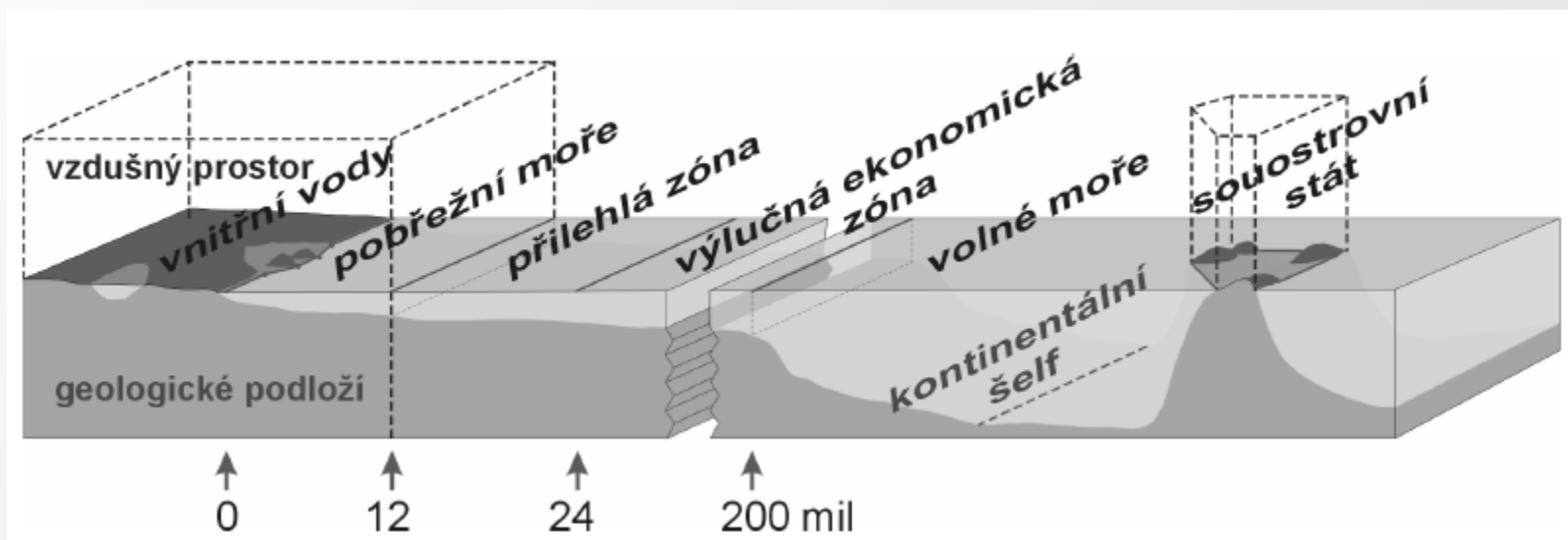

Vzdušný prostor

- nejasné, do jaké výšky (několik rozdílných přístupů)
- ...v praxi omezeno technickými možnostmi kontrolovat „narušení suverenity“ – tj. do maximální výšky letu letadel
- ... neexistuje žádné „právo přeletu“ vzdušným prostorem státu

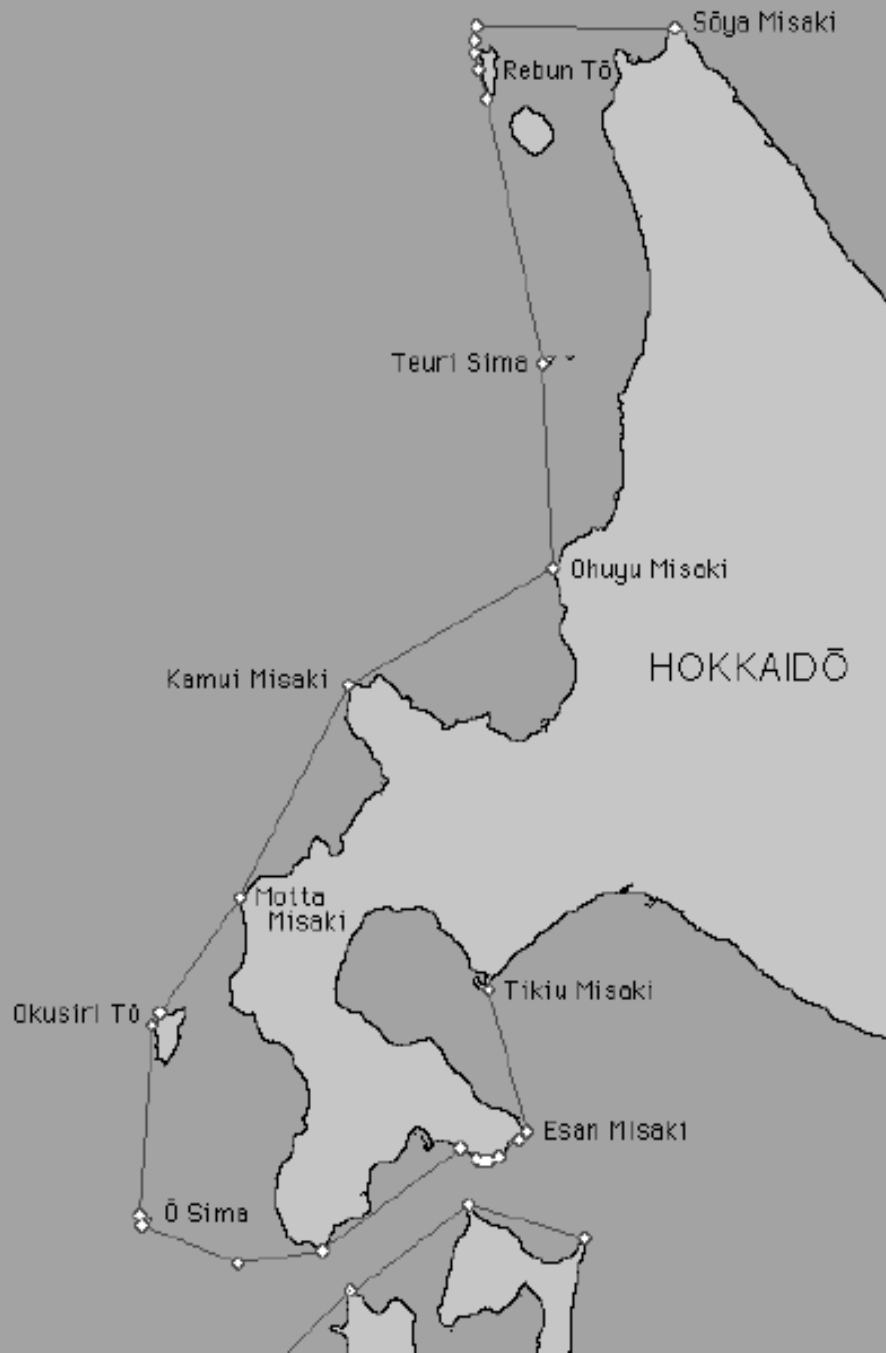
Pobřežní moře

- Nároky na pobřežní moře upravila Úmluva OSN o mořském právu podepsaná v Montego Bay (Jamajka) 10. 12. 1982 (u nás zákon č. 240/1996 Sb.):

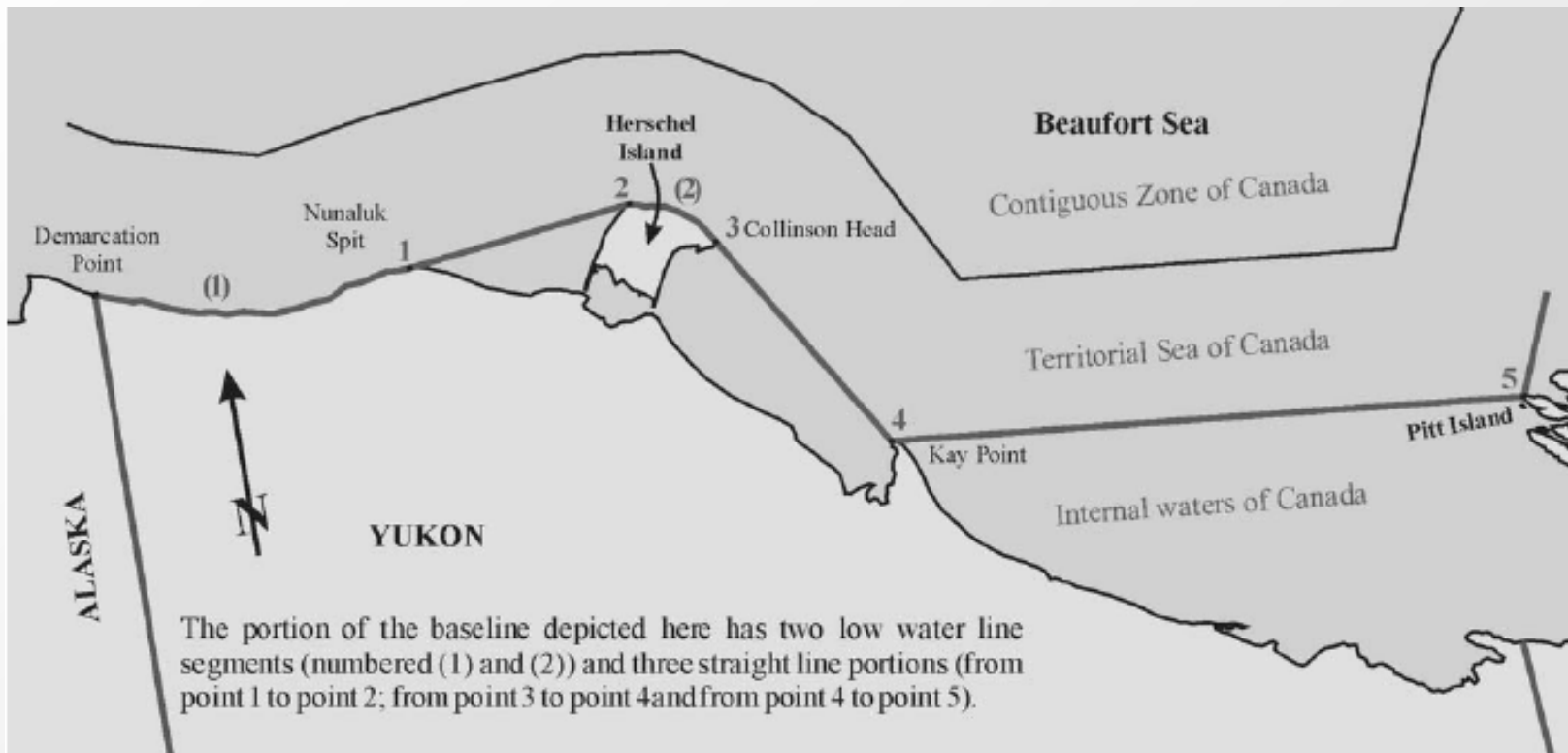

Základní linie

- Za hranici pevniny se pokládá tzv. základní linie – linie nejhlubšího odlivu.
- V členitém pobřeží může být vytvořen systém přímých základních linií (*straightbase lines, spojují nejvzdálenější výčnělky pevniny*).
- Přímé linie také mohou uzavřít zálivy.
- Vše, co leží mezi základními přímými liniemi a pevninou, jsou vnitřní vody.

Vnitřní vody

Umíte hodnotit rozlohu (i kriticky)?

☒ Jaká je rozloha USA?

- ☒ 9 826 630 km² (<http://www.zemepis.net/zeme-usa>)
- ☒ 9 826 675 km² (http://en.wikipedia.org/wiki/United_States)
- ☒ 9 826 675 km² (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>)

☒ a ČR?

- ☒ 78 867 km² (<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesko>)
- ☒ 78 866 km² (http://en.wikipedia.org/wiki/Czech_Republic)
- ☒ 78 867 km² (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html>)
- ☒ 78 865 km² (http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/1607-11-r_2011-2)

Pobřežní moře

- Maximálně do 12 mil od základní linie.
- Pobřežní moře je přímou součástí státního území pobřežního státu.
- Lodě jiných států mají právo ***pokojného proplutí***.
- V prostoru nad a pod hladinou moře ale není suverenita státu omezena.

Přilehlá zóna

- Maximálně 12 mil od hranic pobřežního moře.
- Není součástí státního území.
- Pobřežní stát má právo provádět v přilehlé zóně kontroly (celní, zdravotní, migrační).

Výlučná ekonomická zóna (EEZ)

- Maximálně 200 mil od základní linie.
- Pobřežní stát má výhradní právo ekonomického využití (rybolov, těžba apod.).
- Toto právo může postoupit (prodat, pronajmout) i jiným zemím.
- <http://www.seaaroundus.org/>.

Kontinentální šelf

- ☞ Pokud přesahuje kontinentální šelf výlučnou ekonomickou zónu (max. 350 mil), má pobřežní stát:
  - ☞ Výhradní právo těžby surovin a sběru živých organismů z mořského dna.
  - ☞ Rybolov však v takovém případě není omezen.

Souostrovní státy

- Souostrovní státy mohou uzavřít své území tzv. souostrovními liniemi (*archipelagic baselines, max. 100 mil dlouhé*).
- Území ohraničené těmito liniemi jsou **souostrovní vody** (*archipelagic waters*).
- V souostrovních vodách platí právo pokojného proplutí.
- Teprve od hranic souostrovních vod se vyměřují další zóny (pobřežní moře apod.).
- <http://www.isa.org.jm>.

Zvláštní podmínky I.

- Lodě na volném moři podléhají jurisdikci státu, ve kterém jsou registrovány (pod jehož vlajkou plují).
- V případech potírání pirátství nebo obchodu s otroky může na volném moři zasáhnout kterýkoliv stát (např. současná akce několika států namířená proti pirátům v Adenském zálivu je právně zcela legitimní).

Zvláštní podmínky II.

- Letadla registrovaná v dané zemi.
- Území velvyslanectví a jiných diplomatických misí (diplomatické imunity), diplomatická vozidla a zavazadla.
- Historické pomníky, hřbitovy.
- Vojenské objekty – např. letiště, radary.

Mezinárodní řeky

☞ Řeky, které protékají více státy a na základě mezinárodní dohody byly „zmezinárodněny“, tj. jsou přístupné pro obchodní lodě všech států, přes které protékají.

☞ Nejdůležitější jsou Dunaj, Kongo, Niger, Odra, Rýn a Senegal.

Poloha státního území

- ❏ Absolutní geografická poloha (vzhledem k zeměpisným souřadnicím) – poloha vzhledem k moři, podnebným pásům, dopravním trasám, přírodním surovinám apod.
- ❏ Relativní geografická poloha (vzhledem k sousedním státům) – ekonomické, demografické a sociální důvody.

Tvary státního území

- **Není příliš vypovídající (důležitější je podoba komunikační sítě – ta se ale často od tvaru odvíjí).**

- **Obecně se považuje za výhodné, když jsou hranice relativně krátké a území kompaktní.**

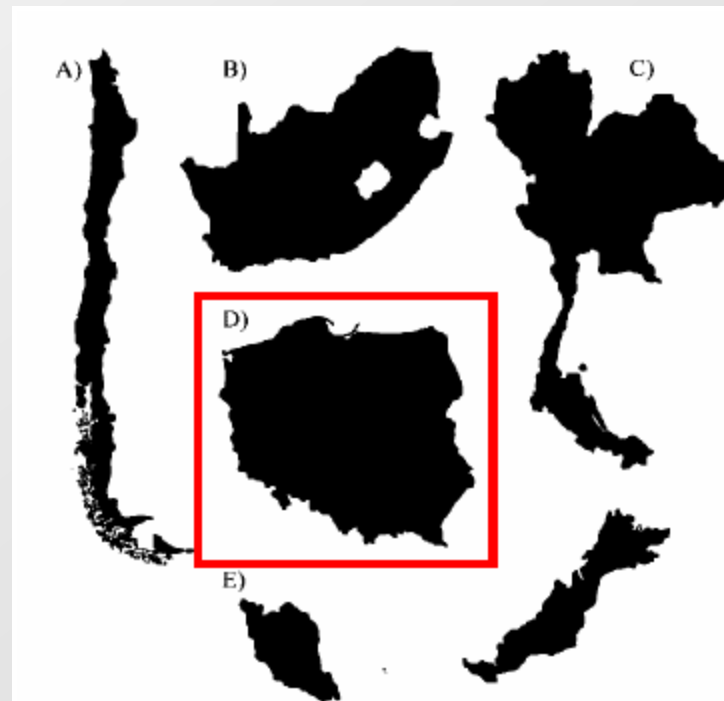
Základní tvary státního území

- ❏ **Podlouhlé** (délka je alespoň šestkrát větší než průměrná šířka) – např. Chile, Norsko, Švédsko, Malawi, Panama, Vietnam.

Základní tvary státního území

- ❏ **Kompaktní** (území je v „jednom kuse“ a geometrický střed je víceméně v konstantní vzdálenosti od hranic) – např. Polsko, Uruguay, Rumunsko, Nigérie.

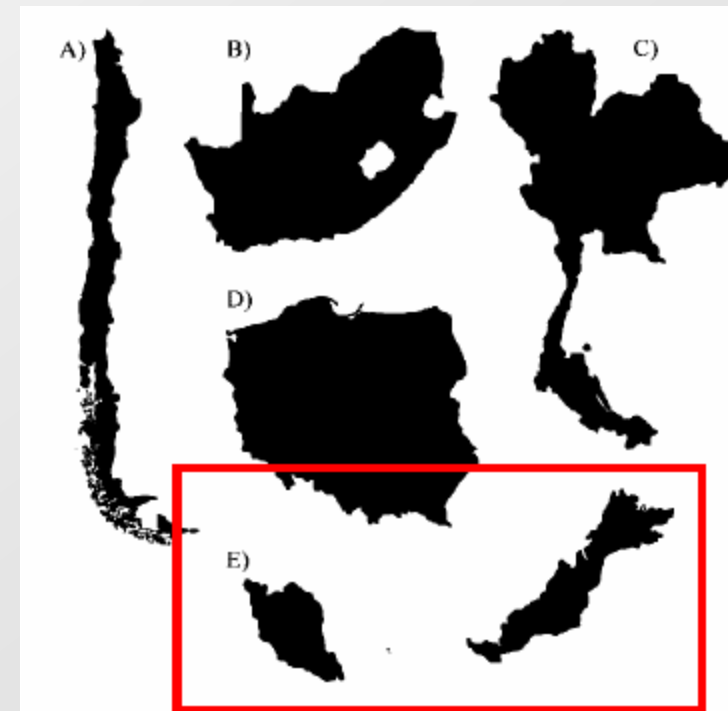
Základní tvary státního území

- ❏ **„Proruptivní“** (kompaktní s „výběžky“) – např. Barma, Thajsko, DR Kongo, Indie.

Základní tvary státního území

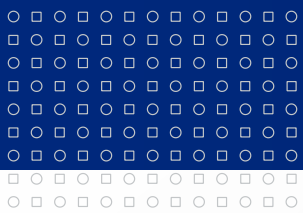
- ❑ **Dělené** (z více územně nesouvisejících částí, pokud se nejedná o drobné ostrůvky nebo vzhledem k rozloze „hlavního“ území státu malé ostrovy)
Souostroví – Indonésie, Japonsko, Filipíny, Maledivy ....
- ❑ Pevninské – Malajsie, USA, Dánsko, Rusko, v jistém smyslu i Francie, Itálie, Španělsko ....

Základní tvary státního území

- ❏ ***Perforované*** (s enklávami)
– Jižní Afrika, Itálie, Senegal, Kyrgyzstán.

Státní hranice

Definice

- Státní hranice jsou smluvní linie v terénu, které oddělují území jednoho suverénního státu od území jiného suverénního státu nebo od území, které nepodléhá suverenitě žádného státu.
- Ve skutečnosti není linie, ale plocha ohraničující „prostor suverenity“ daného státu.
- Jde o místa přímého kontaktu specifických právních řádů jednotlivých států, které mohou být vzájemně konfliktní.

Specifické hraniční situace

- ❏ V některých případech má území států „nelogický“ nebo nevhodný tvar (výběžky, oddělené části).
- ❏ Pokud jsou některé části území těžko dostupné nebo zcela nedostupné, musí mít zvláštní právní režim: celní, měnový, specifická regulace pohybu obyvatel apod.
- ❏ Nejčastější „specifické hraniční situace“ jsou enklávy, exklávy a koridory.

Enkláva x exkláva

- Enkláva = cizí území na tom, které popisujeme. Území cizího státu na státním území.
- Exkláva = oddělená (nesouvisející) část území, které popisujeme.
- Proto také v některých případech jedno a totéž území může být podle „směru“ popisu enklávou i exklávou, v jiných případech jen enklávou nebo jen exklávou.

Topography and hydrography of the Ferghana Valley

THE MAP DOES NOT IMPLY THE EXPRESSION OF ANY OPINION ON THE PART OF THE AGENCIES CONCERNING THE LEGAL STATUS OF ANY COUNTRY, TERRITORY, CITY OR AREA OF ITS AUTHORITY, OR DELINEATION OF ITS FRONTIERS AND BOUNDARIES.

MAP BY VIKTOR NOVIKOV AND PHILIPPE REKACEWICZ - UNEP/GRID-ARENDAI - APRIL 2005

Arménie a Náhorní Karabach

GRUZIE

ÁZERBÁJDŽÁN

ARMÉNIE

**Náhorní
Karabach**

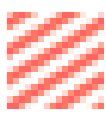
Jerevan

Stepanakert

TURECKO

ÁZERB.

ÍRÁN

 pod arménskou kontrolou

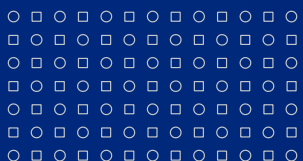

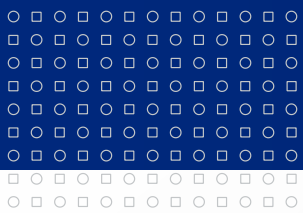
Územní koridory

- Koridory spojující, např. dvě části území – Shiligurský koridor v Indii.
- Území s dopravně důležitým přístavem nebo řekou – např. Caprivi Strip v Namibii, Leticia v Kolumbii.
- Koridory izolující (např. Vachánské údolí, Neum apod.).

Vývoj států

Způsoby získání státního území

- Primární = rozšíření státní suverenity na území, které dosud suverenitě žádného státu nepodléhalo (res nullius) nebo bylo už dříve opuštěno (territorium derelictum).
- Odvozené = rozšíření státní suverenity na území, které dosud podléhalo suverenitě jiného státu.

Primární způsoby

☞ *Prvotní okupace*

☞ *Akcese*

☞ *Akrescence*

Prvotní okupace

- Rozšíření suverenity / vznik státu na již existujícím území.
- Může jít o prvotní osídlení (např. Kapverdy, Azory, Norfolk),
- nebo o objevení území bez uznaného právního řádu (např. Amerika),
- nebo (výjimečně) o konstituování nezávislého státu na „území nikoho“ (Libérie).

Akcese

- získání území působením přírodních sil, zejména:
  - ukládání říčních sedimentů
  - vulkanická činnost
  - vývoj a změny toku řek

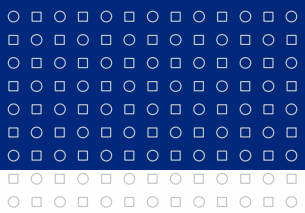
Akrescence

Vytvoření nového území uměle – posunem pobřežní čáry

- Vysoušení mořského dna.
- Navršení materiálu nad mořskou hranici.

Vždy mimořádně drahé, důvody:

- Politické (v menšině).
- Ekonomické (jasně převažují).
- Bezpečnostní (např. snahy zabránit zatopení území přírodními silami).

Osaka airport

Dubai

ropné plošiny Statfjord A, B a C

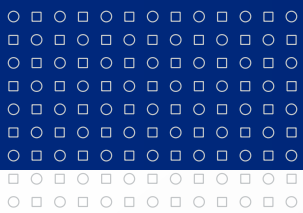
MASAR

tvorí 40% rozlohy
Nizozemska
(celá západní č. státu)

oblasti se zápornou
nadmořskou výškou
(až -6metrů)

Nizozemské poldery

Mořský záliv Zuidersee byl stavbou hráze Afsluitdijk změněn v jezero IJsselmeer.

Část jezera byla přeměněna v poldery (např. Flevoland).

Afsluitdijk

Okupovaná území

- Zůstávají součástí původního státu.
- Okupant přebírá část nebo celý výkon suverenity.
  - Ve vztahu k armádě okupovaného státu zcela.
  - Ve vztahu k civilnímu obyvatelstvu – silně omezen mezinárodními úmluvami.
- Okupující stát / koalice nesmí měnit právní poměry (státní příslušnost), demografické poměry (deportace) a podobně.
- V praxi rozdílná míra „angažování se“ okupanta v dom. politice okupovaného státu (např. německá okupace různých zemí za 2. světové války – na jedné straně Dánsko, na druhé východní území).

Anektovaná území

- ❏ Stávají se přímou součástí anektujícího státu.
- ❏ Obyvatelé území se stávají (zpravidla) občany nového státu.
- ❏ Obyvatelstvo území podléhá svrchovanosti anektujícího státu neomezeně a bez výhrad.
- ❏ Přestává platit původní právní řád – nahrazuje ho právní řád anektujícího státu (často s přechodnými obdobími).

Ztráta území

- ❏ opuštění (*derelikce*)
- ❏ působení přírodních sil
- ❏ secese (odtržení), separace, irridentita
- ❏ plebiscit
- ❏ adjudikace

Státní moc

- Síla, která je schopna zabezpečit (třeba i donucovacími prostředky) formování, upevnění a ochranu soustavy společenských vztahů ve státě.
- Určuje pravidla podle kterých se společnost řídí a zajišťuje – vynucuje jejich plnění, jako jediná má právo na legitimní použití násilí.
- Platí při tom ***princip teritoriality*** – státní moci podléhají všechny osoby nalézající se na území státu (bez ohledu na občanství).

Státní moc

- ☞ Existence státní moci je nutná k tomu, aby stát mohl plnit své funkce vzhledem k obyvatelstvu.
- ☞ Nositeli státní moci jsou **státní orgány**, tj. zákonem vytvořené subjekty mající právo jednat jménem státu.
- ☞ Vedle nich jsou ve státě i specifické složky plnící zvláštní úkoly (policie, armáda).

Složky státní moci

- moc ZÁKONODÁRNÁ
  - moc VÝKONNÁ
  - moc SOUDNÍ
- V demokratických zemích jsou odděleny (zajišťují je rozdílné *státní orgány*) a vzájemně se kontrolují.

Moc zákonodárná (legislativní)

- Zákonodárnou moc představuje ***parlament***.
- Zákonodárná moc obecně určuje pravidla vztahů mezi obyvateli státu (zákony), státní rozpočet a schvaluje mezinárodní smlouvy.

Společné znaky parlamentu

- Kolegiální charakter – neexistuje hierarchická stavba (všichni poslanci mají jeden hlas, rozhoduje se kolektivně).
- Je volen přímo (u dvoukomorových parlamentů vždy dolní komora) – bez splnění této podmínky není možné jakékoliv shromáždění považovat za parlament (např. jmenované „parlamenty“ po státních převratech).
- Má celostátní působnost.
- Mají vždy určité základní pravomoci (pravomoc přijímat zákony a státní rozpočet).

Typy parlamentu

- Jednokomorový parlament – všichni poslanci tvoří jeden sbor.

- Dvoukomorový parlament – parlament tvoří dva sbory, které se liší pravomocemi a někdy i způsobem vytvoření:
  - Dolní komora – volena přímo, zastupuje obyvatelstvo státu jako celek.
  - Horní komora – reprezentace zástupců územních jednotek.

Moc výkonná (exekutivní)

- Výkonnou moc představuje zejména hlava státu a vláda (případně s předsedou).
- Hlava státu (jednotlivec nebo kolektiv) zejména zastupuje stát navenek (podpisy smluv, pověřování diplomatických zástupců apod.), jeho pravomoci ve vztahu k vnitrostátním záležitostem závisí na typu státu.
- Vláda (rada ministrů, kabinet ...) je zpravidla kolektivní orgán, způsob jmenování a kontroly závisí na typu státu.

Moc soudní

- soudní moc má dva hlavní úkoly:
  - rozhoduje v oblasti občanskoprávních, rodinných a pracovních vztahů a v záležitostech trestných činů
  - kontroluje činnost ostatních státních orgánů a interpretuje zákony
- zpravidla mají hierarchickou strukturu

Označení států

- K odlišení/ identifikaci států slouží řada symbolů:
  - hlava státu (osoba, která „zastupuje stát navenek“),
  - název státu,
  - vlajka,
  - znak,
  - hymna,
  - ...

- Tyto symboly neslouží jen k odlišení států navzájem, ale také k upevnění (případně možnosti vyjádření) sounáležitosti obyvatelstva s jinak poměrně abstraktní institucí.

Nezávislost a suverenita

- Suverenita = nezávislost státní moci na jakékoliv jiné moci uvnitř nebo vně státu.
- Vnější suverenita – nezávislost státní moci na státní moci jiného státu.
- Vnitřní suverenita – nezávislost státní moci na jakékoliv jiné politické nebo mocenské skupině nebo osobě uvnitř státu.
- Mezinárodní uznání zajišťuje, že se může stát účastnit rovnoprávně mezinárodních vztahů.

Počet států světa

- Všeobecné uznání mají všichni členové OSN – těch je v současnosti **193**.
- Pozor! Ne všichni členové se navzájem uznávají – např. 33 arabských zemí neuznává Izrael.
- Dále všeobecně uznáván **Vatikán**.
- U řady dalších území to tak jasné není (existují *de facto*, ale ne *de iure*, nebo naopak, nebo není postoj mezinárodního společenství jednoznačný).

Problémové státy? I.

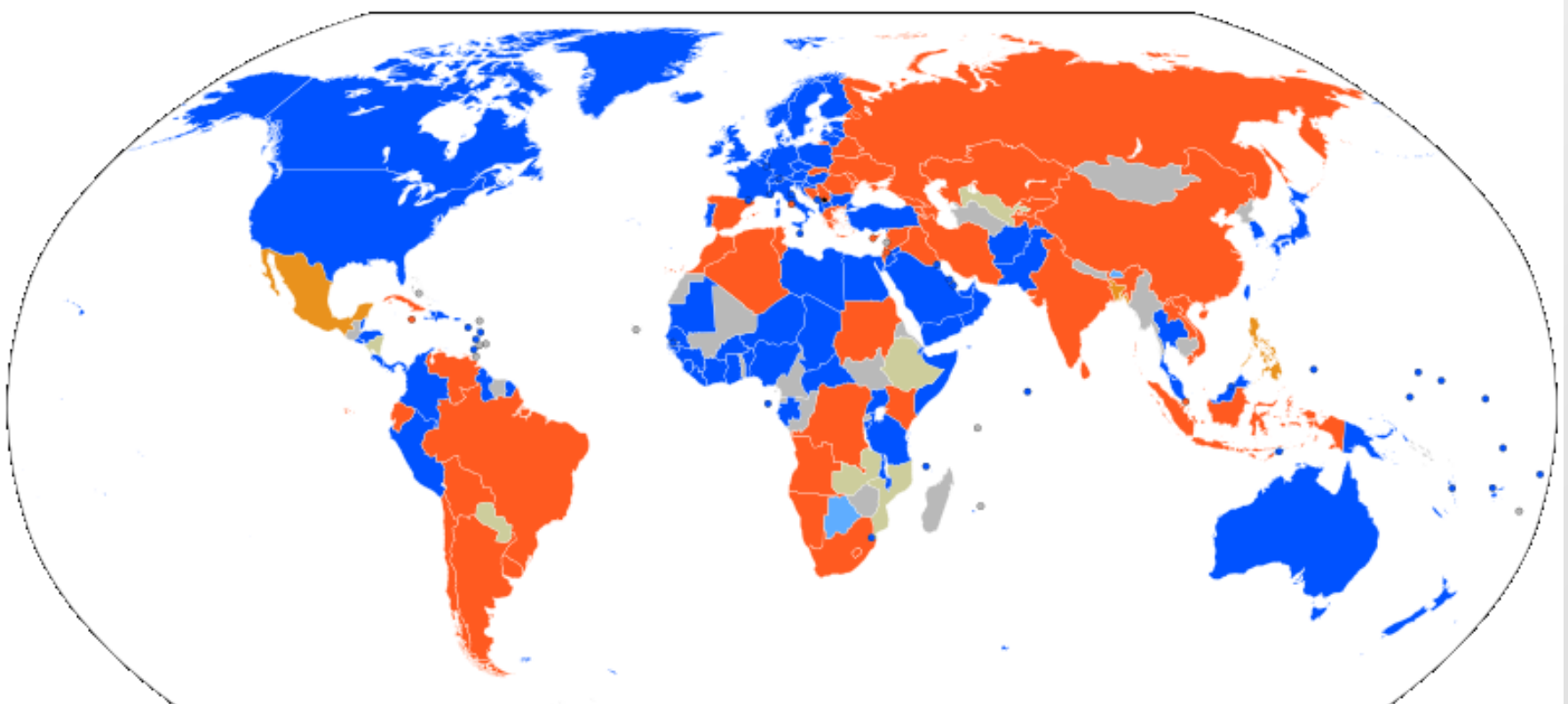
- Důvodem k neuznání je zpravidla nedořešený vztah k původnímu suverénovi.
  - Původní suverén odmítá jejich odtržení, „uznávající“ část mezinárodního společenství považuje jeho důvody za právně irelevantní.

- Může jít o území, která jinak efektivně fungují jako nezávislé státy (Kosovo nebo Taiwan).

- Vlády, které část mezinárodního společenství uznává jako nezávislé, přestože efektivně nekontrolují žádné území (Západní Sahara, Palestina).

Problémové státy? II.

- Státy, které Kosovo a Taiwan neuznávají, blokují jejich vstup do mezinárodních organizací, což s sebou nese řadu „praktických“ potíží.

Kosovo

Uznáno 107 států (k 31. 12. 2013).

- Kosovo
- Státy, které oficiálně uznaly nezávislost Kosova
- Státy, které přislíbily uznat nezávislost Kosova v dohledném čase
- Státy, které vyjádřily v této otázce neutralitu, či nemají jasné stanovisko
- Státy, které odmítají jednostranný krok a vyžadují další jednání
- Státy, které oficiálně odmítly uznat nezávislost Kosova
- Státy, které se nijak oficiálně nevyjádřily

Taiwan

- Vláda na Taiwanu se považuje za legitimní vládu celé Číny, oficiálně se označuje jako **Čínská republika**.
- Tuto pozici uznává 23 států, ostatní uznávají za legitimní vládu celé Číny vládu v Pekingu (ta oficiálně označuje zemi názvem **Čínská lidová republika**).
- Z evropských států v současnosti pouze Vatikán.

Palestina I.

- ❏ Poprvé nezávislost Palestiny deklarována 1. 10. 1948 v Ghaze (tzv. „celopalestinskou“ vládu vedl jeruzalémský muftí).
- ❏ Tuto vládu uznalo jen 6 států (Egypt, Sýrie, Libanon, Irák, Saúdská Arábie a Jemen), ostatní arabské státy (zejména Jordánsko) a všechny nearabské státy ale ne.
- ❏ V roce 1959 Egyptané „celopalestinskou“ vládu rozpustili a poskytli obyvatelům Ghazy egyptské občanství.
- ❏ Roku 1964 založena Organizace pro osvobození Palestiny (cíl: vytvoření Palestinského státu na celém území bývalého mandátu, tj. včetně celého Izraele).

Palestina II.

- ☒ Palestinský stát ( ) byl vyhlášen v Alžíru 15. 11. 1988 Palestinskou národní radou (řídící orgán Organizace pro osvobození Palestiny) teoreticky na části bývalého britského mandátu v Palestině vně mezinárodně uznaných hranic Státu Izrael.
- ☒ Nezávislost tohoto útvaru byla postupně uznána 127 státy světa (prosinec 2013, 66 % členů OSN), přestože nikdy neuplatňoval suverenitu na žádném území.
- ☒ Palestinská autonomie (Palestinská národní správa) není vládou Palestinského státu vyhlášeného v roce 1988 a nepovažuje se ani za nezávislý stát.
- ☒ Palestinská autonomie se v roce 2013 přejmenovala na Stát Palestina.

Palestina III.

- ☒ Správu na deklarovaném území Státu Palestina vykonávají:
  - **Palestinská autonomie (Palestinská národní správa)** – de jure v pásnu Ghazy a de jure i de facto v palestinských městech Západního břehu (tzv. oblast A). S výjimkou bezpečnostních otázek i v Araby osídlených venkovských oblastech Západního břehu Jordánu (tzv. oblast B).
  - Hnutí **Hammás** (de facto v pásnu Ghazy).
  - **Izrael** (úplně v oblasti Východního Jeruzaléma. Izrael toto území anektoval, z hlediska mezinárodního společenství se ale jedná o okupované území. Úplně v židovských osadách, údolí Jordánu a na důležitých komunikacích Západního břehu Jordánu (tzv. oblast C) (Izrael tato území okupuje). V bezpečnostních otázkách v oblasti B.

Palestina IV.

Západní Sahara I.

- Saharská arabská demokratická republika (SADR).
- Většinu území kontroluje Maroko, které je celé považuje za nedílnou součást svého státu.
- V exilu působí vláda SADR, usilující o nezávislost.
- 82 členů OSN uznává právo Západní Sahary na sebeurčení, z nich:
  - Většina uznává i SADR.
  - 29 neuznává exilovou vládu SADR za legitimního reprezentanta území.
  - 44 zemí podporuje marocké nároky na území (mj. Rusko a USA).

Západní Sahara II.

poznáte rozdíl?

A další....

- Efektivně existující státy, kterým ale chybí mezinárodní uznání, případně je uznává jen několik nezávislých států.
- Důvodem je zpravidla nesouhlas původního suveréna (původní suverén je neuznává, mezinárodní společenství považuje jeho důvody za právně relevantní nebo původní suverén se snaží obnovit suverenitu pouze politickými prostředky).
- Např. Somaliland (neuznává nikdo) nebo Severní Kypr (uznává jen Turecko).

Severní Kypr

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ CUMHURİYET MECLİSİ

Tel: (0392)-228328

Email: info@cm.gov.n

ANASAYFA

CUMHURİYET MECLİSİ

ANAYASA

TARİHÇE

KURUMSAL

DIŞ İLİŞKİLER

FAALİYET RAPORLARI

WEB MAIL

Canlı Yayın

KÜTÜPHANE

E-DİLEKÇE

MECLİS BİRLEŞİMLERİ

MECLİS HABER

MİLLETVEKİLİ İLETİMLERİ

- **Görüş ve Önerileriniz** ▶
- İçtüzük
- Yönetmelikler
- Kıbrıs Konusunda Alınan Kararlar
- Genel Kurul Gündemi
- Gelen Evrak
- Cumhurbaşkanınca Onaylanacak Yasalar
- **Meclis Faaliyetleri** ▶

Povstalecké státy

- Nezávislé de facto:
  - jsou s původním suverénem ve faktickém válečném stavu,
  - existuje oprávněná obava, že se původní suverén pokusí svoji kontrolu území obnovit násilně.

- Např. Jižní Osetie (uznává jen Rusko), Abcházie (uznává jen Rusko) nebo Podněstří (neuznává nikdo).

Další subjekty...

- ❏ Propagandistické politické jednotky (např. Balúčistán, Chálistán, Kašmír, Jammú).
- ❏ Autonomní fakticky nezávislé jednotky (Tuva, Bougainville).
- ❏ Jednotky proklamované z recesistických nebo komerčních pohnutek (Valašské království, Pohádkové království, Republika Kraví Hora).

Další entity...

➤ Závislá území.

➤ Mezinárodní území.

Závislá území

- ❏ Závislá neformálně (de facto).
- ❏ Závislá formálně (de iure).

Závislost faktická

- ❏ Neexistuje „absolutní“ suverenita, může být omezena např.:
  - ❏ mezinárodními závazky státu,
  - ❏ postavením státu v mezinárodním obchodu,
  - ❏ vojenským nebo politickým nátlakem,
  - ❏ „odkázaností“ na mezinárodní pomoc.

Závislost de iure

- ❑ Závislé území není subjektem mezinárodního práva, je pod suverenitou jiného státu.
- ❑ Původně širší pojetí – celá řada typů závislosti (od poplatných států – viz např. sv. Václav – po úplnou závislost).
- ❑ Od 19. století užší pojetí – (pouze) území získaná při koloniálních výbojích.

Závislá území dnes I.

- Území disponující většinou znaků státu, ale:
  - vždy bez mezinárodně-právní suverenity,
  - „nutnou podmínkou“ není ani obyvatelstvo (např. norský Bouvetův ostrov).

- Území, které je od státu, na kterém je závislé, odděleno:
  - politicky (stát území sice spravuje, ale nepovažuje ho za integrální součást svého území – např. Man, Francouzská Polynésie ...),
  - geograficky (oddělenost, např. Francouzská Guyana, ale ne Azory ...).

Závislá území dnes II.

- ☒ Zejména druhé kritérium je nejasné, proto není vymezování závislých území jednotné.
- ☒ Běžně se uvádí cca 40–50 závislých území.

Závislá území dle OSN

- ❑ 1946 vytvořen seznam **nesamosprávných území** (podle Čl. XI Charty OSN) – (Non-Self-Governing Territories), v té době jich bylo 72 (bez území nečlenských zemí, tj. Portugalska a Španělska – ta na seznam zařazena v roce 1955).
- ❑ Později řada změn, ještě v roce 1986 přidána Nová Kaledonie.
- ❑ Na nesamosprávná území se vztahuje **deklarace VS OSN o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům** (Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples) z roku 1960.
- ❑ V roce 2013: 16 území.

Kolonialismus

- ❏ Postupně byly zakládány 4 rozdílné typy kolonií:
  - ❏ **Osídlenecké kolonie** – založeny na přistěhovalcích z Evropy, kteří tvořili naprostou většinu obyvatelstva, např. Kanada.
  - ❏ **Okupační kolonie** – Evropané je pouze politicky ovládli, ale do kolonií se masově nestěhovali a neměnili původně etnickou strukturu, např. Nigérie.
  - ❏ **Smíšené kolonie** – obdoba osídleneckých kolonií, přistěhovalé obyvatelstvo se ale smísilo s domorodci, např. Mexiko.
  - ❏ **Plantážní kolonie** – určeny k produkci tropických plodin, Evropané se do nich stěhovali málo, na práci ale byli masově dováženi dělníci z Afriky nebo Asie, např. Haiti, Šalamounovy ostrovy.

Kolonie dle vlastnictví

- ❑ Státní kolonie / korunní kolonie (byly majetkem státu).
- ❑ Soukromé kolonie (patřily soukromým osobám).
- ❑ Chráněná území (míra jejich závislosti na koloniálních mocnostech byla menší, formálně nebyly majetkem nikoho).

Formy závislých území

- ☒ V současnosti má každé závislé území zcela specifický statut, tradiční členění zahrnuje:
  - ☒ Vlastní kolonie.
  - ☒ Protektoráty.
  - ☒ Zámořská území.
  - ☒ Přidružené státy.
  - ☒ Kondominia.
  - ☒ Mandátní/ poručenská území.

Které nejsou závislé?

- ❑ ...tzv. speciální entity uznané mezinárodními smlouvami a dohodami.
- ❑ Jedná se v podstatě o autonomní území, jejichž autonomní statut je ale zabezpečen mezinárodní smlouvou (např. Ålandy /Finsko/, Svalbard /Norsko/, Hongkong a Macao /Čína/).

Závislá území dnes

- ❏ Velké rozdíly v počtu obyvatel i rozloze.
- ❏ S výjimkou Francouzské Guyany ostrovy.
- ❏ Dohromady pouze 7 milionů obyvatel (z toho 3,6 mil. na Portoriku).
- ❏ Přes vžitou představu spíš bohatá území bez snahy osamostatnit se (Kajmanské ostrovy, Bermudy).
- ❏ Hospodářsky se zaměřují na cestovní ruch, finančnictví, jednostranný průmysl, nebo využívají vhodné dopravní polohy.

Mezinárodní území

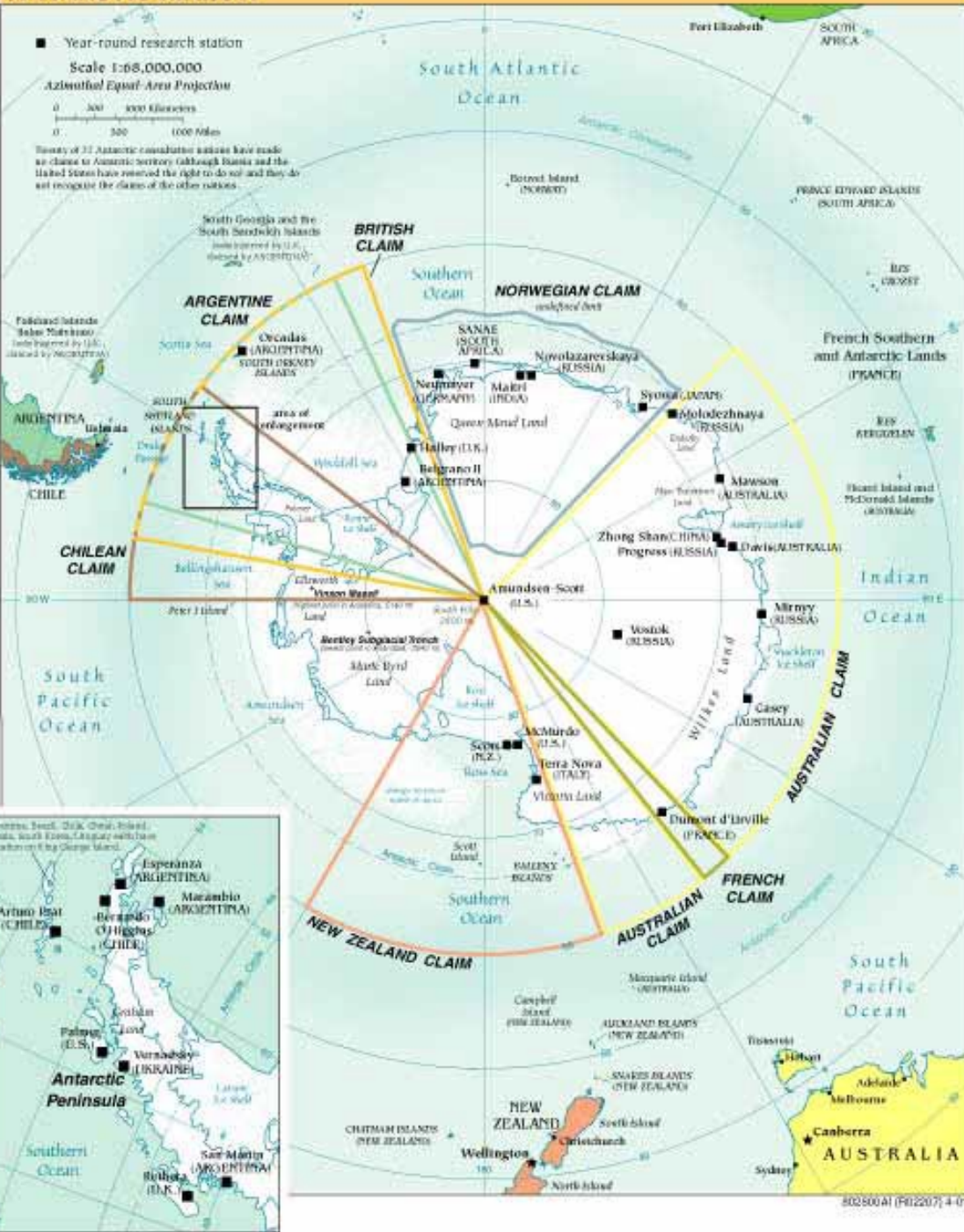
- ☞ Antarktida.
- ☞ Mezinárodní vody, s omezeními i přilehlé zóny a výlučné ekonomické zóny.
- ☞ Kosmický prostor.

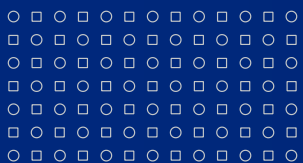
Antarktida

- ❏ Pod mezinárodní „ochranou“ od roku 1961.
- ❏ Statut se týká i ostrovů jižně od 60° j. š.
- ❏ Úplná svoboda vědeckého výzkumu, omezení hospodářského využití a úplný zákaz vojenského využití.
- ❏ Tradiční územní nároky jsou po dobu platnosti smlouvy neplatné a nové nesmějí být vznášeny.

Antarktida

ANTARCTIC REGION

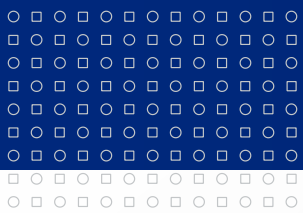

Kosmický prostor

- Podle FAI (Mezinárodní letecké federace) je hranicí vesmírného prostoru vzdálenost 100 km od povrchu Země - tzv. Kármánova hranice.
- Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných těles (Kosmická smlouva).*
- V platnost vstoupila 10. října 1967.
- Její hlavním východiskem byla *Deklarace právních zásad činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru*, přijatá VS OSN v roce 1963.
- Smlouvu ratifikovalo 101 států a 26 dalších ji zatím podepsalo. Úřední překlad do češtiny je pod č. 40/1968 Sb.

Formy státu

Formy státu

- ☞ Určují se podle toho, jak je organizována státní moc, resp. jak jsou uspořádány vztahy mezi jednotlivými složkami státní moci.
- ☞ Nejčastěji se státy člení podle způsobu, jakým získává hlava státu svůj úřad na **monarchie a republiky**.
- ☞ Rozšířené je i členění podle vnitřní organizace na státy **unitární a složené**.
- ☞ Formu státu určuje zpravidla ústava.

Monarchie

- Hlavou státu je monarcha (král, císař, kníže, velkovévoda ...), který zpravidla svůj úřad dědí.
- Délka funkčního období hlavy státu zpravidla není omezena.

Republika

- ❏ Hlava státu je do své funkce volena.
- ❏ Její funkční období je zpravidla omezeno (nejčastěji 4-5 let).
- ❏ Titul hlavy státu je nejčastěji „prezident“.
- ❏ Pozor na San Marino!

Formy republik

- Parlamentní republiky
- Prezidentské republiky
- Parlamentně prezidentské republiky

Personální unie

- Není složený stát.
- Několik států – subjektů mezinárodního práva – má společnou hlavu státu.
- Největší personální unii tvoří Spojené království, Kanada, Austrálie + cca 15 dalších zemí Společenství.

Federace

- ❏ složený stát, skládající se ze států – členů federace s různým označením (státy, země, republiky, kantony, provincie).

- ❏ Federace má vždy plnou mezinárodní subjektivitu a dělí se na:
  - **federaci vnitrostátní** – členské státy nemají mezinárodní subjektivitu – USA, Československo 1969–92.
  - **federaci mezinárodní** – členské státy mají omezenou mezinárodní subjektivitu a mohou vlastním jménem uzavírat mezinárodní smlouvy v rozsahu stanoveném federální ústavou - Německo, Švýcarsko, Rakousko, Sovětský svaz, Československo ke konci roku 1992.

Konfederace

- Nejsou složené státy.
- Je to svaz nezávislých států, pravomoc orgánů konfederace není imperativní.
- Subjektem mez. práva jsou členské státy, ne konfederace jako celek.
- Většinou jen přechodná forma spolupráce, která končí přetvořením na federaci (1789: USA, 1848: Švýcarsko), nebo rozpadem (1989: Senegambie).

Typologie států a jejich ideologie

Aristotelovo třídění:

- ☒ Aristoteles (384–322 př. n. l.) v knize politika vymežil základní formy státu podle formy vlády:

3 „správné“ formy:

- ☒ Monarchie – panství jednotlivce
- ☒ Aristokracie – panství vybrané menšiny
- ☒ Demokracie – panství většiny

3 „zvrhlé“ formy:

- ☒ Tyranie – panství jednotlivce, který sleduje jen vlastní prospěch
- ☒ Oligarchie – panství bohatých k jejich prospěchu
- ☒ Ochlokracie – panství (zvíle) chudých

Někdy ještě 4. typ

- Ideokracie – neboli teokracie – formálně neexistuje lidská vrchnost, nejvyšší moc má bůh nebo nadlidská duchovní bytost bez slabostí lidské povahy.

Klasifikace státoprávních systémů

➤ **Ideologická báze**

- Komunistické režimy
- Socialistické režimy
- Demokratické režimy
- Náboženské režimy
- Ostatní absolutistické režimy
- Jiné ideologie
- Ultraliberální až anarchistické režimy

➤ **Stranické systémy**

- Jedna politická strana
- Hegemonní politická strana
- Převažující politická strana
- Dvě politické strany
- Omezený pluralismus
- Extrémní pluralismus
- Atomizovaný pluralismus

Komunismus

- Ortodoxní komunistické diktatury.
- Jde o vládu úzké skupiny lidí nebo jednotlivce (diktátora), který je údajným zástupcem proletariátu.
- Ideologickým základem takových režimů bývá modifikace marxisticko-leninského učení, například maoismus.
- Mezi země s komunistickými režimy počítáme v současnosti především Korejskou lidově demokratickou republiku a Kubu.

Socialismus

- Významnou roli hraje komunistická (dělnická, socialistická) strana a systém kolektivismu.
- Typické je potlačování lidských práv, omezování trhu, rozsáhlé zásahy státu a rozsáhlý státní sektor.
- V současnosti zřejmě nenajdeme žádný typický socialistický režim, v minulosti to byly některé mírnější režimy ve východním bloku, například Maďarsko nebo Polsko v 80. letech 20. století.

Demokracie

- Systémy založené na myšlenkách a principech volného trhu, individuální svobody a odpovědnosti.
- Dříve se označovaly jako kapitalistické nebo buržoazní režimy.
- Například státy Evropské unie, většina států Severní a Jižní Ameriky, státy Austrálie a Oceánie...

Náboženské režimy

- Islámské státy založené na tradičním právu šariíja.
- Systémy kombinující uvedené prvky (tzv. systémy třetí cesty) – do této skupiny můžeme zařadit pragmatické autoritativní režimy nebo tzv. korporativistické režimy (např. Mussoliniho typ fašismu).
- V současnosti do této skupiny řadíme také některé státy s komunistickým (socialistickým) režimem a tržními prvky – Čína, Laos, Vietnam.

Ostatní absolutistické režimy

- Jsou většinou založeny na nedotknutelnosti vládce.
- Označují se také jako absolutistické nebo autoritativní režimy.
- Ke státům s absolutistickými režimy patří například Saudská Arábie.
- Ke státům s autoritativními režimy řadíme například Bělorusko.

Jiné ideologie

- Například rasismus (apartheid), fašismus, kastovní systém apod.
- V současnosti se neseťkáme s typickým představitelem tohoto směru.
- V minulosti šlo například o Jihoafrickou republiku, Chile nebo Kambodžu.
- Existují ovšem některé státy, které částečně diskriminují vlastní obyvatelstvo minoritních národů, například omezování občanů hlásících se k ruské národnosti v Lotyšsku nebo Estonsku.

Stranický systém

- ❏ Rozděluje stranické systémy na **soutěživé a nesoutěživé.**

System jedné pol. strany

- ❏ Pro tento systém jsou charakteristické represivní formy vlády – vlastní politické strany jsou většinou zakázány; pokud probíhají volby, pak jsou většinou formální nebo zmanipulované.
- ❏ Rozlišujeme podtypy:
  - ❏ Totalitární (totalitní; vláda ideologie jedné strany)
  - ❏ Autoritativní (systém založený na konkrétní osobnosti, menší ideologický náboj)
  - ❏ Pragmatický (vláda „osvíceného“ diktátora)
- ❏ Saudská Arábie, Bělorusko, KLDR, Kuba.

System s hegemonní pol. stranou

- Existují neplnohodnotné strany (například v Československé socialistické republice strany Národní fronty).
- Podtypy – ideologicko-hegemonní, pragmaticko-hegemonní.
- Bývalá ČSSR, NDR; částečně Mexiko

System s převažující pol. stranou

- Existují svobodné volby a korektní politická soutěž (patří již mezi soutěživé systémy), ale v praxi dochází k dlouhodobé nadvládě jedné strany.
- Dříve Japonsko, Norsko, Švédsko nebo Indie

System dvou politických stran

- Existují dvě velké politické strany.
- V některých případech je doplňují menší politické strany (nejčastěji jedna strana) – získávají hlasy voličů z okrajových částí politického spektra.
- Velké politické strany ve volbách soupeří o hlasy centristických voličů.
- Například USA.

Omezený plurarismus

- Politická soutěž tří až pěti stran.
- Poměrně stabilní politický systém.
- Charakteristická je tvorba alternativních koalic, nevýhodou bývá existence extrémistických stran napravo i nalevo od politického středu.
- Nizozemsko, Norsko, Německo, Island

Atomizovaný pluralismus

- Politický chaos, bez výrazných systémových prvků.
- Situace často ústí v radikální řešení pomocí nedemokratických prostředků.
- Rusko

Extrémní pluralismus

- Existence šesti až deseti politických stran.
- Vede k roztržitosti politického spektra.
- Charakteristické znaky: chronická nestabilita, silné postavení středových stran, komplikované politické strany.
- Polsko, Izrael.